

Habilitačná komisia
Lucia Nováková
Filozofická fakulta
Trnavská univerzita

Univ.Doiz, Dr. Ulrike Muss
Institut für Klassische
Archäologie
Franz-Klein-Gasse 1
A- 1190 Wien

T+43-1-4277-406 01
F+43-1-4277-9 406
Ulrike.Muss@univie.ac.at
<http://klass-archaeologie.univie.ac.at/>

Wien, 15. november 2020

Posudok na habilitačnú prácu

“Greeks who dwelt beyond the sea: people, places, monuments”

Dr. Lucie Novákovéj v odbore „Klasická archeológia“

(Preklad z nemeckého originálu)

Publikácia predložená ako habilitačná práca Lucie Novákovéj vyšla v roku 2019 ako 333. zväzok edície *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*. Výtlačok obsahuje 326 strán textu so siedmimi rozsiahlymi tematickými blokmi, 354 obrázkami (fotografiami a kresbami), po ktorých nasleduje zoznam citovaných antických prameňov a bibliografia.

Táto práca je pokusom o syntézu aktuálnej a veľmi sledovanej témy, t.j. prítomnosti Grékov v západnej Anatólii a z toho vyplývajúcich vzťahov a interakcií medzi Grékmi a domácim obyvateľstvom. Publikácia pojednáva o západoanatólskych skupinách obyvateľstva, akými boli Károvia, Lýkovia, Lýdovia atď., ale aj o ich frýgskych susedoch a obyvateľoch gréckej pevniny. Rozborom týchto kultúrnych pomerov chcela autorka predložiť podrobné zhrnutie stavu bádania v západnej Anatólii od konca doby bronzovej až do začiatku helenizmu. To je veľmi ambiciózny zámer.

Obsah:

Kapitola 1:

V prvej kapitole pod názvom *„Fashioning a New World“* predstavila Nováková západnú Anatóliu ako ťažisko svojho záujmu. Táto kapitola poskytuje prehľad o západnej Anatólii ako jedného z najrozmanitejších regiónov v bezprostrednom gréckom kultúrnom okruhu. V úvode kapitoly autorka predstavila značnú rozmanitosť a ďalekosiahle, vzájomné ovplyvňovanie sa jednotlivých etníc v Anatólii (s. 8). Táto rôznorodosť sa týka etníc, ktoré predstavovali iónske, eolské a dórske kmene. Nováková skúmala stupeň prepojenia medzi anatólskymi Grékmi a Kármami a venovala pozornosť gréckym sídliskám v tomto priestore. Poukázala aj na výskyt grécko-kárskych spoločností (s. 26). Prostredníctvom literárnych prameňov poukázala aj na rozdiely medzi temperamentom a charakterom Grékov žijúcich medzi Áziou a Európou. Príslušné pramene k mýtickým „poviedkam“ o migrácii, ktoré opisujú osídlenie západoanatolského pobrežia jednotlivými gréckymi kmeňmi, ale pochádzajú z oveľa mladšieho obdobia, boli taktiež uvedené, ale neboli diskutované.

Počnúc podkapitolou 1.4 (s. 21 – Iónovia) boli tieto kmene predstavené, nadpis „Kárska otázka“ (1.5., s. 25f.) je však mátluci, keďže chýba formulácia otázky alebo zdôvodnenie, prečo sú to výlučne Károvia, o ktorých sa v tejto kapitole píše ako o jedinom negréckom etniku. Bolo by preto namieste poukázať na tie kultúrne fenomény, ktoré sa s Kármami spájajú. To isté sa týka aj kap. 6, do ktorej bola téma Károv v 4. stor. pred Kr. opäť zaradená (6.1.5. a 6.1.6., s. 244ff.). Zdá sa, že Nováková postupovala veľmi selektívne, preto je táto kapitola ako úvod k západnej Anatólii prijateľná iba relatívne, keďže dôležité témy a aspekty chýbajú.

2. kapitola:

V druhej kapitole s názvom *„Anatolia and (the) Greek World“* poskytla autorka prehľad o tých kmeňoch, ktoré sa v západnej a centrálnej Anatólii až do konca archaickej doby podieľali na vzťahoch s gréckou egejskou oblasťou. Kapitola sa začína opisom Frýgov, Károv, Lýdov, Lýkov a „anatolských Grékov“. V druhej polovici kapitoly sa téma náhle zmenila (2.2 – s. 79), a to preto, aby ponúkla prehľad o mohylách a ich úlohe v pochovávaní v západnej a centrálnej Anatólii, ako aj na gréckej pevnine. Veľmi obširne a chronologicky široko tu boli diskutované – s použitím novších výsledkov výskumu – nielen tradície mohýl v západnej Anatólii, ale aj spôsob pochovávania. Táto dôležitá téma sa aj v nasledujúcej kapitole ďalej sledovala.

3. kapitola:

Tretia kapitola *„The Achaemenid Empire and the Greek World“* sa zaoberá podrobným vykresľovaním špecifického vývoja vzťahov medzi Peržanmi a Grékmi v západnej Anatólii, najdôležitejšími udalosťami perzskej vojny a vplyvom achajmenovskej nadvlády na západoanatolské regióny a mestá. Aj tu sa po náhlej zmene témy v druhej polovici tejto kapitoly (od 3.2. *„Closer to heaven“*, s. 120ff.) stala jej druhým, osobitým ťažiskom hrobová architektúra a spôsoby pochovávaní.

Dáta, ktoré boli podrobne uvedené v tejto a predchádzajúcej 2. kapitole, by mohli slúžiť aj na konfrontáciu pohrebných praktík. Takáto diskusia, ani závery tu však neboli uvedené. Obširný historický úvod, resp. rozbor, v tejto kapitole síce ponúkol zaujímavé, ale pre tému nie celkom relevantné detaily.

4. kapitola:

Štvrtá kapitola s názvom *„Towards a Desired Ideal“* začína rozsiahlou diskusiou o názoroch na kolektívnu grécku identitu, špeciálne sa venuje gréckemu vnímaniu Peržanov, pokračuje gréckymi praktikami zobrazovania historických udalostí a vynikajúcich osobností a končí prehľadom klasických atických pohrebných praktík v kontexte občianskej a rodinnej príslušnosti. Takýto postup je bez vysvetlenia prechodu medzi jednotlivými témami ťažko zrozumiteľný.

5. kapitola:

V piatej kapitole s názvom *„Anatolian Identities“* diskusia smeruje ďalej k otázkam kultúrnej identity gréckych a anatolských etník. Táto kapitola je osobitne zameraná na predstavenie jednotlivých indivíduí, ako aj panovníkov a iných elít v hrobových kontextoch. Nováková zamerala svoju pozornosť na ikonografické doklady, ako aj na spôsoby, prostredníctvom atribútov, ktoré sa spájajú s „ostatným“ (the Other).

Dobрым príkladom je v tejto súvislosti pohotovosť Anatólie zahrnúť početné tradície a atribúty, ktoré patria k (inými) kultúrnym tradíciám, do zobrazenia jednotlivých lokálnych elít ako signál ich sociálneho statusu a moci (s. 197-204). V tejto kapitole bolo síce taktiež poukázané na rozdiely medzi ikonografickými praktikami na gréckej pevnine a v západnej Anatólii, ale diskusia je aj tu príliš stručná, resp. nebola vedená. Kým vzájomné preberanie gréckych a perzských atribútov, ako aj individuálnych vzťahov medzi ľuďmi bolo na začiatku štvrtej kapitoly obširnejšie vysvetlené, výber určitej hrobovej ikonografie sa tu neskúmal. Tiež aj selektívny výskyt perzských odevných prvkov mimo hrobovej ikonografie, v aténskej

móde alebo na atických vázach, na ktorých sa nachádzajú zobrazenia *Kidaris* a *Kandis*, bolo síce uvedené, ale nebolo v detailoch diskutované.

6. kapitola:

Šiesta kapitola s názvom *„In the Shadow of Wars“* prináša informácie o dejinách konfliktov po perzských vojnách. Hlavným zámerom tejto kapitoly je objasniť kontext meniacich sa vzťahov medzi rôznymi mestami a Achajmenojskou ríšou a vysvetliť následnú mobilitu remeselníkov.

7. kapitola:

Siedma kapitola s názvom *„Between Anatolia and Mainland Greece“* je zameraná najprv na sakrálnu a hrobové stavby, ako aj na trendy pozorované v hrobovom umení, v súhre so zvyškom gréckej Egeis.

Šiesta a siedma kapitola obsahovo a argumentačne súvisia. Obe sú venované vývoju chrámov, hrobov a hrobovému umeniu. Okrem toho tu ide o prepojenie, ktoré možno vidieť medzi jednotlivcami a spoločenstvom občanov alebo štátom pri rozhodnutiach o hrobovej architektúre v Aténach v porovnaní so západnou Anatóliou.

Sú to napr. rôzne postoje k akceptácii verejných pamiatok pre jednotlivcov (s. 251-253) alebo k využitiu idealizmu versus realizmu pri zobrazovaní mŕtvych na hrobových pamiatkach (s. 298). K témam tejto kapitoly publikovala Nováková už predtým rozsiahlejšie výskumy, ale aj v týchto kapitolách chýba diskusia, ktorá by umožnila rozpoznať jej vlastný prínos a názory, a tým zhodnotiť jej prínos pre aktuálnu rozpravu.

Záver:

Zo zhrnutia *„Conclusion“* publikácie možno vyvodiť Novákovej názor, týkajúci sa obširnej argumentácie pre paralelný vývoj pohrebných praktík v západnej Anatólii a na gréckej pevnine. Niektoré dôležité body sa zopakovali, spoločne však neboli diskutované. Pre čitateľa by bolo nápomocné, keby sa v niekoľkých odstavcoch zhrnuli najdôležitejšie myšlienky z každej kapitoly a ich obsah sa rekapituloval. Na rozdiel od toho bolo zhrnutie náhle prerušené a čitateľ zostal opäť stratený, musel argumenty z rôznych kapitol sám zhrnúť.

Zhrnutie a hodnotenie:

Mnohé diskusie sú zamerané na Grékov, ktorí žili na druhej strane východnej Egeis

a na jej ostrovoch, ale napriek tomu je grécka identita dodnes nedostatočne pochopená. Nové práce, ktoré sa týkajú určitých aspektov tejto témy, sú preto vždy vítané. Kniha Novákovej je veľmi podnetná a koncipovaná omnoho širšie ako to dovoľuje predpokladať jej názov. Jej práca by však viac profitovala, keby mala jasnejšiu štruktúru. Jej obsah je zameraný na otázku gréckej angažovanosti v západnej Anatólii a z toho vyplývajúcich interakcií medzi Grékmi a domácim obyvateľstvom. Kniha sa zaoberá rôznymi západoanatolskými etnickými skupinami (napr. Károvia, Lýkovia, Lýdovia atď.), ich frýgskými susedmi a obyvateľmi gréckej pevniny. Spolu s objasnením týchto meniacich sa interkultúrnych vzťahov – nachádzajúcich sa na rôznej úrovni – predstavila autorka podrobný stav bádania o západnej Anatólii od konca doby bronzovej až na začiatok helenistického obdobia, vrátane nových výsledkov bádania. Jedným z ťažísk výskumu je oblasť hrovej architektúry a pohrebného rítu. Fenomény, akými je aj tradícia mohýl v egejskej oblasti, boli preto podrobne spracované. Jednotlivé odseky tejto knihy možno preto považovať za prehľadný úvod k otázkam spojeným s viacvrstvovým vývojom západnej Anatólie (1. a 2. kap.) alebo s všeobecnou praxou konštrukcie mohýl (s. 79-99). Navyše, text obsahuje veľmi detailné opisy niektorých hrobových stavieb (napr. rôzne stavebné techniky pri mohylách, opisy hekatomidiských mauzóleí, pamätník Nereid, atď.). Nováková môže svojou knihou veľmi zreteľne ukázať, aký dôležitý je výskum vzájomných vplyvov medzi Anatóliou a Egeis. K tomu zozbierala veľké množstvo relevantných údajov, ktoré budú slúžiť ako podklad pre ďalšie nevyhnutné pokračovanie výskumu tejto témy.

Odporúčam prácu prijať k habilitačnému konaniu a Lucii Novákovej udeliť titul docent v odbore klasická archeológia.

Univ.-Doz. Dr. Ulrike Muss

Preklad: Klára Kuzmová